2026. november–december, XXXIV. évfolyam, 3–4. szám, ISSN 2729-9066

Takács Judit

Az onomasztikai feladat mint élménypedagógiai eszköz[1]

Bevezetés

A névtan, más néven onomasztika, a nyelvtudomány azon területe, amely a tulajdonnevek rendszerét, eredetét, szerkezetét és használatát vizsgálja. Bár a tulajdonnevek funkciójuknál fogva jelentős szerepet töltenek be mindennapi életünkben és kommunikációnkban, hiszen a világ egyedi jelenségeinek megnevezésére szolgálnak és egyben kulturális, történeti és társadalmi információkat is hordoznak, a névtani ismeretek a magyar közoktatásban háttérbe szorulnak, vagy csupán a nyelvtani tananyag részeként, más témakörrel összekapcsolva jelennek meg.

A modern pedagógiai irányzatok egyre inkább hangsúlyozzák a tanulók aktív részvételére és tapasztalataira épülő tanulási folyamatok jelentőségét. Az élménypedagógia olyan módszertani megközelítést képvisel, amely a tanulók saját élményeire, cselekvésére és személyes bevonódására épít (Mészáros–Vass, 2023). A magyar szakirodalomban is használt számos elnevezése (kalandpedagógia, akciópedagógia, szabadidőpedagógia, tapasztalati tanulás, kísérleti tanulás, kooperatív tanulás, aktív tanulás, tevékenységközpontú tanulás, probléma alapú tanulás, place-based tanulás, természetben szerzett tapasztalás, bátorságpróbák, idézi Mészáros–Vass, 2023, 8) egy-egy jellegzetességét kiemelve (akció, kaland, tapasztalat, tevékenység, természet) utal a módszer legfőbb sajátosságára, azaz a tapasztalatszerzésen, aktivitáson keresztül való tanításra és tanulásra.[2]

Úgy vélem, hogy az élményalapú tanulás különösen hatékony olyan témák esetében, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a tanulók mindennapi életéhez – ilyen például a névhasználat is. Az utóbbi időben sorra jelennek meg Magyarországon is a tapasztalati vagy élményalapú tanulás módszertanával (Michl, 2017; Vargancsik-Thörik, 2017; Csimáné Pozsegovics–Schlichter-Takács, 2022; Csajka–Bencéné Fekete, 2024; Csató, 2026) vagy különböző területen való alkalmazásával kapcsolatos írások (ld. pl. Rákár-Szabó–Szabó, 2017; Rákár-Szabó–Kenézlői, 2019; Kosztka–Rákár-Szabó, 2019; Kóbor, 2021; Kertész–Mező, 2023), tanulmányomban ezért a módszer történetére csak röviden utalok, elsődleges célom annak bemutatása, hogyan alkalmazható élménypedagógiai módszerként során ún. onomasztikai feladattípus a névtani ismeretek tanítása, illetve milyen témakörök kapcsán emelhetők be ezek a tanításba.

[1] A tanulmány a IX. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferencián 2025. 12. 13-án elhangzott előadás írott változata.

[2] Tanulmányomban az *élményalapú* és *tapasztalati tanulás* terminust szinonimaként használom, az *élménypedagógiá*t pedig mindkettőt magába foglaló, integráló fogalomként.

Forrás: magnific.com

Az élménypedagógia és a tapasztalati tanulás elméleti háttere

Az élménypedagógia elméleti alapjai a tapasztalati tanulás koncepciójához kapcsolódnak. Az Egyesület az élményalapú oktatásért (AAE, Association for Experiential Education, https://www.aee.org/) szerint az élménypedagógia „egy olyan tanítási filozófia, amely számos olyan módszertant határoz meg, ahol a pedagógusok tudatosan vonják be a tanulókat a közvetlen tapasztalatszerzésbe és a fókuszált reflexióba, azzal a céllal, hogy bővítsék a tudásukat, fejlesszék a készségeiket, tudatosítsák az értékeiket, és növeljék az egyének képességét a közösségükhöz való hozzájárulásra”[3] (Web 1).

A megközelítés egyik első képviselője John Dewey amerikai filozófus és pedagógus volt, aki szerint az oktatás akkor hatékony, ha a tanulás aktív tapasztalatszerzésen alapul. Dewey szerint az iskola nem pusztán az életre való felkészülés helye, hanem maga is az élet része kell legyen (1976). A tapasztalati tanulás alapelve, hogy a tanulók saját cselekvéseik és élményeik révén jutnak új ismeretekhez.

Ez a folyamat jelentősen eltér a hagyományos, frontális oktatási módszerektől, ahol a tanár elsősorban információközlő szerepet tölt be. Az élménypedagógiai megközelítésben ezzel szemben a tanár inkább facilitátorként működik, aki segíti és irányítja a tanulási folyamatot. Az élményalapú tanulás legfőbb jellemzője, hogy a tanulók aktívan vesznek részt a tanulási folyamatban, a tanulás cselekvésen és tapasztalaton alapul, előtérbe kerül a személyes élmények és előzetes tudás bevonása, a projekt- és problémaközpontú feladatok alkalmazása és a kooperatív tanulási formák használata (Kispéter–Sövényházy, 2008). Ezek a módszerek nemcsak a tanulók motivációját növelik, hanem hozzájárulnak a mélyebb megértéshez és a tartós tudás kialakulásához is (Feketéné Szakos, 2022). Az élménypedagógia különösen alkalmas olyan tantárgyi területek oktatására, amelyek erős kapcsolatban állnak a tanulók mindennapi tapasztalataival, megéléseivel. A névtani jelenségek ilyen szempontból kiváló alapot nyújtanak az élményalapú, tapasztalaton alapuló tanulási folyamatok számára.

[3] Az idézett szövegrész saját fordításom.

A névtani ismeretek oktatásának helyzete

A névtani ismeretek oktatásának egyik legfontosabb problémája, hogy mind a magyarországi, mind a szlovákiai tantervekben viszonylag kevés idő jut erre a témára (a téma gazdag szakirodalmából ld. Kecskés, 2018; Raátz, 2003; Takács, 2022, 2023). A névtan önálló tantárgyként csak a felsőoktatásban jelenik meg, előtte a nyelvtani, azon belül elsősorban a szófajtani és helyesírási tananyag részeként kerül feldolgozásra.

A közoktatási tankönyvek tulajdonnevet tartalmazó feladatainak elemzése alapján Kecskés (2018) az alábbi feladattípusokat különíti el:

a) Onomasztikai feladatok

Az onomasztikai feladatok közvetlenül a tulajdonnevekre vagy a névtani kutatás módszereire irányulnak. Ezek a feladatok segítik a tanulókat abban, hogy megismerjék a különböző névtípusokat, valamint a névhasználat társadalmi és nyelvi sajátosságait. Például ilyen feladat lehet a saját név különböző formáinak (családnév, keresztnév, becenév) elemzése, a bemutatkozási helyzetek dramatikus eljátszása, a névhasználat különböző kommunikációs helyzetekben való vizsgálata.

b) Tulajdonnevekre vonatkozó ismereteket bővítő feladatok

Ezek a feladatok a tulajdonnevek rendszerezésére és felismerésére irányulnak. Ilyen lehet például földrajzi nevek vagy településnevek betűrendbe rendezése, illetve különböző névtípusok azonosítása.

c) Tulajdonneveket tartalmazó, de nem onomasztikai fókuszú feladatok

A harmadik csoportba azok a feladatok tartoznak, amelyekben a tulajdonnevek csupán a mondatok részeként jelennek meg, de nem a feladat központi témáját alkotják.

A tankönyvelemzések azt mutatják, hogy az onomasztikai feladatok aránya – függetlenül a vizsgált évfolyamtól, iskolatípustól és a tankönyv típusától – alacsony. Korábbi vizsgálatok szerint a tulajdonnevekkel kapcsolatos feladatok mindössze körülbelül 13–15%-át teszik ki a vizsgált tananyagoknak (Kecskés, 2018), és az ezekben megjelenő tulajdonnévtípusok is az ún. főbb névtípusokra (személy- és helynevekre) vonatkoznak. Ha a ritkább névtípusok megjelenését vizsgáljuk meg a feladatokban, még rosszabb arányokat kapunk: pl. a márkanevekkel kapcsolatban végzett tankönyvelemzések (Takács, 2022, 2023) azt mutatták meg, hogy ezekben gyakorlatilag alig találunk olyan onomasztikai feladatot, mely márkanevet tartalmazott volna, a legtöbb a márkanevek helyesírásával, az idegen eredetű elemek mondatba illesztésével, ragozásával foglalkozott, azaz b) típusú volt.

Forrás: magnific.com

Hogyan jelenhet meg az onomasztikai feladat élménypedagógiai módszerként?

Ha a névtani ismeretek tanítása során onomasztikai feladatokat (is) használunk, még nem közelítünk feltétlenül az élményalapú oktatáshoz, ám a tapasztalati tanuláson alapuló élménypedagógiai szemlélet alapvetően igényli az onomasztikai feladatok bevonását. Tapasztalataim alapján az onomasztikai feladat élménypedagógia módszerré válásának három feltétele van: a) a megfelelő ismeretanyag kiválasztása, b) a diákok személyes érdeklődésen, érintettségen, tapasztalaton alapuló témaválasztása, c) az ismeretanyag feldolgozásának módja.

Az ismeretanyag kiválasztása szempontjából fontos, hogy a tulajdonnevekhez kapcsolódóan ne szófajtani, helyesírási vagy esetleg nyelvtörténeti ismeretet adjunk át, hanem közvetlenül a nevekre vonatkozó ismereteket, s erre csak az onomasztikai feladatok alkalmasak. Az ilyen típusú feladatok többféle névtani jelenség vizsgálatára irányulhatnak. Témájuk lehet pl. a névgyakoriság (a manapság divatos, nem divatos és egyéni nevek) vizsgálata, a néveredet és etimológia vizsgálata, névadási és névhasználati motivációk elemzése (közösségeken, csoportokon belül), a névízlés és névdivat változásának szinkrón vizsgálata és változásának elemzése, a ragadványnevek és becenevek használatának lehetőségei, életkori és területi eltérései, az intézménynevek és márkanevek kialakulása, típusai, használatuk.

Az élménypedagógiai módszerekkel megvalósított névtani feladatok sokféle formát ölthetnek. Az alábbi feladatokat az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem hallgatói számára hirdetett, a 2025/26-os tanév őszi szemeszterében általam vezetett, szabadon választható Névtan kurzuson kapták a diákok. Kurzusvezető tanárként minden témakörhöz témákat ajánlottam, ezek közül választottak a II–IV. évfolyamosokból álló csoport tagjai saját érdeklődésüktől vezérelve, a témát a félév folyamán önálló kutatómunkával dolgozták fel, majd eredményeiket bemutatták csoporttársaiknak a félév végén. Kifejezetten saját élményeikből, tapasztalataikból

kiindulva fedezték tehát fel a névtani jelenségeket, ami jelentősen növelte a tanulási folyamat és a bevéséődés hatékonyságát. Az alábbiakban néhány általam ajánlott témát mutatok be.

SZEMÉLYNÉVTAN

– **A magyar névkincs bővülése**

A tanulók feladata új magyar férfi- vagy női nevek létrehozása, generálása volt. A feladat során megvizsgálták, milyen nyelvi jegyek alapján lehet eldönteni (el lehet-e dönteni?), hogy egy név melyik nemhez tartozik. Ez a tevékenység segít megérteni a névadási konvenciókat és a névrendszer működését, és közben a diákok megismerték egy új név névanyagba kerülésénének mechanizmusát is.

– **Ragadványnevek gyűjtése**

A diákok interjúk során gyűjtöttek ragadványneveket lakóhelyükön vagy baráti körükben. Ez a feladat lehetőséget adott a névadási motivációk és a társadalmi kapcsolatok vizsgálatára, és rávilágított számukra a névtani kutatások erős szociológiai beágyazottságára is.

– **Felhasználónevek gyűjtése és elemzése**

A számítógépes játékok használata során minden felhasználónak nevet kell választania. A hallgatók ezekből adatbázist építve azt vizsgálták, hogy mi volt a névválasztás motivációja, de megvizsgálták a nevek létrehozásának morfológiai hátterét is.

– **A névöröklés vizsgálata egy családon belül**

A hallgatók ekkor a gyakran alkalmazott kérdőívezés helyett az aktív kérdező módszert alkalmazták: közvetlen családtagjaikkal készítettek strukturált interjúkat egy előzetesen gondosan összeállított kérdéssor alapján. Az így végzett vizsgálat nemcsak az adatközlőkkel való terepmunkába nyújtott betekintést, hanem lehetőséget adott a névanyag változatos szempontok szerinti (pl. szociolingvisztikai, névélettani, dialektológiai) vizsgálatára is.

HELYNEVEK

– **Egy település helynévanyagának feldolgozása**

Kedvelt feladat volt a saját szülőfalujuk/városuk helynévanyagának összegyűjtése is. Ennek során mind a mikro-, mind a makrotoponimákat gyűjtötték, elsősorban aktív kérdezői és online kérdőíves módszerrel. Ez a feladat egy közösség névadási, névviselési, névalkotási és névhasználati tevékenységére világít rá, ahol az anyaggyűjtő maga is a névközösség része.

– **Mentális térkép készítése**

A tanulók emlékezetből elkészítették egy város vagy település térképét (leggyakrabban a szülőfalujukét), majd megvizsgáltuk, milyen sorrendben jelentek meg rajta a különböző denotátumú helynevek. Ez a feladat jól mutatja, hogy melyek egy-egy település legfőbb, általánosan ismert névegyedei, hiszen ezek jelennek meg leggyakrabban elsőként a térképen, ám arról is árulkodnak, hogy a névhasználat milyen jelentős szerepet játszik a térbeli tájékozódásunk során. E feladat kapcsán tértünk ki a hivatalos név és a szlengnév funkciójára is.

EGYÉB NÉVTÍPUSOK

– **Intézménynevek vizsgálata**

A feladat ez esetben egy település intézményeinek – például vendéglátóhelyek vagy üzletek – nevének összegyűjtése és elemzése volt. A tanulók ekkor azt vizsgálták meg, mely nevek tekinthetők tipikusnak (prototipikusnak) egy névtípuson és névközösségen belül, és melyek térnek el a megszokott névadási mintáktól.

– **Márkanevek elemzése**

A hallgatók olyan márkaneveket elemeztek, melyek ma már nem használatosak, valami okból eltűntek a névanyagból. Jelentésük, hangzásuk és alaktani megformáltságuk alapján próbálták megfejteni, hogy ezek korábban milyen termék vagy terméktípus nevei lehettek. A feladat során megismerték a jó márkanév kialakításának ismérveit, a névbokrosítás és a fajtanévvé válás jelenségét.

Forrás: magnific.com

Tapasztalatok és következtetések

Az élménypedagógiai módszerek alkalmazása számos előnnyel jár a névtani ismeretek oktatása során. A tapasztalataim azt mutatják, hogy a tanulók sokkal motiváltabbak, ha a tananyag közvetlenül kapcsolódik saját életükhöz és tapasztalataikhoz. Ez a megközelítés lehetőséget ad arra, hogy a névtani ismereteket a tanulók saját tapasztalataira építve dolgozzuk fel, a feladatok pedig gyakran kutató jellegűek és a tanulók aktív részvételét igénylik.

Az élményalapú megközelítés másik fontos előnye ugyanis, hogy az ilyen jellegű feladatok nemcsak a nyelvi ismeretek bővítését segítik, hanem fejlesztik a tanulók önálló kutatási készségeit, megfigyelőképességét és kritikai gondolkodását is (Liddle, 2008). A legtöbben aktív kérdezői módszerrel, személyesen vagy valamilyen online felületen megosztva végeztek kérdőíves vizsgálatokat, vagy névadatbázist létrehozva készítettek elemzést. Az adatgyűjtés, rendszerezés és elemzés folyamata hozzájárul a tudományos gondolkodás kialakulásához.

Fontos azonban, hogy a feladatok egymásra épüljenek, és a tanulási folyamat során fokozatosan vezessenek el az összetettebb névtani jelenségek megértéséhez.

Az élménypedagógiai módszerek megfelelő alkalmazása (hasonlóan a drámapedagógiához, ld. Takács–Raátz, 2020) jelentősen hozzájárulhat a névtani ismeretek hatékonyabb oktatásához, a mélyebb és tartósabb tudás kialakulásához. Erről a bemutatott kurzushoz kapcsolódó hallgatói visszajelzések is meggyőzően árulkodtak, legrészletesebben egy negyedéves kommunikáció és médiatudomány szakos diák értékelése: „Ez a kurzus üde színfolt volt a félévem során. Őszintén szólva csak azért vettem fel, mert szükségem volt még egy szabválra, de egyáltalán nem bántam meg. Rendkívül érdekes dolgokat tanulhattunk a kurzus keretein belül, nem is gondoltam, hogy egy nyelvészeti téma lehet izgalmas is. Bár az órára készített kutatás nagy falat volt, de örömmel töltöttem az időmet vele, és szerintem mindannyian sikeresen zártuk a kurzust. Jó szívvel ajánlom :)”.

Felhasznált irodalom

Csajka Edina – Bencéné Fekete Anikó Andrea (2024): Élményalapú oktatási módszerek. In: Bencéné Fekete Andrea – Schlichter-Takács Anett (szerk.): *Módszertani eszköztár a felsőoktatásban tanító oktatók számára 2.* Gödöllő, MATE Press, 55–71.

Csató Anita (2026): Az élményalapú anyanyelvi nevelés változatos módszertani megközelítései. In: *Anyanyelv-pedagógia*, 19. évf., 2. sz., 98–101. https://doi.org/10.21030/anyp.2026.2.10

Csimáné Pozsegovics Beáta – Schlichter-Takács Anett (2022): Együttműködésen alapuló módszerek. In: Bencéné Fekete Andrea – Schlichter-Takács Anett (szerk.): *Módszertani eszköztár a felsőoktatásban tanítók számára.* Gödöllő, MATE Press, 45–57.

Dewey, John (1976): Pedagógiai hitvallásom. In: *A nevelés jellege és folyamata.* Budapest, Tankönyvkiadó, 45–58.

Feketéné Szakos Éva (2022): *Az élményorientált, innovatív felnőttkori tanulás támogatása.* In: Opus et Educatio, 9. évf., 1. sz., 40–47.

Kecskés Judit (2018): *Névtudományi ismeretek az újgenerációs, 5–12. osztályos magyar nyelv tankönyvekben. Az újratervezés lehetőségei a nemzeti alaptanterv tervezete tükrében.* In: Névtani Értesítő, 40. évf., 13–27.

Kertész Kíra – Mező Katalin (2023): *Gyógypedagógusok és tanulásban akadályozott tanulók véleményének elemzése az élménypedagógiai alapú magyar nyelv és irodalom tanítással kapcsolatban.* In: OxIPO – interdiszciplináris tudományos folyóirat, 2023. évf., 3. sz., 37–55. https://doi.org/10.35405/OXIPO.2023.3.37

Kispéter Andrea – Sövényházy Edit (2008): *Élménypedagógia. Csapatépítő játékok.* Szeged, Bába Kiadó.

Kóbor Krisztina (2021): *Tapasztalati tanulási módszerek helye és szerepe a szociális képzésekben.* In: Párbeszéd: Szociális Munka, 8. évf., 2. sz. https://doi.org/10.29376/parbeszed.2021.8/2/7

Kosztka Júlia – Rákár-Szabó Natália (2019): *A tapasztalati tanulás alapú természeti környezetben zajló módszerek megjelenése a magyar szociálismunkás-képzésben.* Budapest, Rubeus Egyesület. ISBN: 978-615-81442-0-9.

Liddle, Matthew D. (2008): *Tanítani a taníthatatlant. Élménypedagógiai kézikönyv.* Budapest, Pressley Ridge Alapítvány.

Mészáros Tímea – Vass Vilmos (2023): *Az élménypedagógia jelentősége és lehetőségei az oktatásban.* In: Katedra, 30. évf., 7–8. sz., 8–11. https://katedra.sk/folyoirat/wp-content/uploads/2023/11/Katedra-folyoirat_30_07_08-11.pdf

Michl, W. (2017): *Élménypedagógia.* Budapest, Kétté Alapítvány.

Raátz Judit (2003): A névtan szerepe és helye az anyanyelvi nevelésben. In: Katona András – Szombatiné Kovács Margit – Ládi László – Széplaki György (szerk.): *A tanári mesterség gyakorlata.* Tanárképzés és tudomány. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó – ELTE Tanárképző Főiskolai Kar, 239–245.

Rákár-Szabó Natália – Kenézlői Eszter (2019): A tapasztalati tanulástól a kalandterápiáig. Az Adventure Therapy eredete, kulcsfogalmai és alkalmazásának pszichoterápiás alapjai. In: *Serdülő- és Gyermek-pszichoterápia*, 12. évf., 1. sz., 67–92.

Rákár-Szabó Natália – Szabó Gábor Timur (2017): The brief history of Hungarian Experiential Education and Adventure Therapy. In: *A History of Adventure Therapy.* Adventure Therapy Europe. https://doi.org/10.4324/9781003016618-2

Takács Judit (2022): *Az áru- és márkanevek tárgyalásának jellegzetességei az anyanyelvi taneszközökben.* In: Anyanyelv-pedagógia, 15. évf., 4. sz., 84–97. https://ojs.elte.hu/anyanyelv-pedagogia/article/view/8940/7403

Takács Judit (2023): A tulajdonnevek témaköréhez kapcsolódó onomasztikai feladatok a 3–6. osztályos anyanyelvi taneszközökben. In: Csató Anita – Herédi Rebeka – Kispál Dániel – Kusper Judit – Takács Judit (szerk.): *IrKa Könyvek 2. Olvasatok és módszerek. Tanulmányok a magyartanítás módszertanairól.* Eger, Líceum Kiadó, 67–77.

Takács Judit – Raátz Judit (2020): Névtan és drámapedagógia: hogyan tanítsunk névtani ismereteket? In: Ludányi Zsófia – Jánk István – Domonkosi Ágnes (szerk.): *A nyelv perspektívája az oktatásban. Válogatás a PeLiKon2018 oktatásnyelvészeti konferencia előadásaiból.* Eger, EKE Líceum Kiadó, 111–124.

Vargancsik-Thörik Krisztina Iringó (2017): *Az élménypedagógussá válás útján.* In: *Pedacta*, 7. évf., 2. sz., 83–91.

Web 1 = *What is Experiential Education?* https://www.aee.org/what-is-experiential-education (Letöltés ideje: 2026. szeptember 25.).